

Van de grond naar de mond

Moeder natuur achterna

Tekst en foto's **Lieven David**

Ik heb iets met de evolutietheorie. Als knaap al las ik daarover alles wat ik te pakken kon krijgen, en sinds de komst van het internet en het Darwinjaar zou ik natuurlijk onbeperkt over de oorsprong der soorten kunnen lezen. Maar ik heb meestal wel wat anders te doen, dus beperk ik me tot de tuin- en keukentoeepassingen van de evolutietheorie.

Van links naar rechts de drie beste werkers van De Lusthof: Constance, Lieven David en Laurette.

Humus opbouwen

Spitten: daar was ik rond 1993 al van afgestapt, eerder uit luiheid en nieuwsgierigheid dan uit overtuiging. Maar toen ik een paar jaar later permacultuur leerde kennen, was het hek helemaal van de dam. Luiheid bleek synoniem te zijn met efficiëntie!

Permacultuurpioniers Bill Mollison en David Holmgren haalden in de jaren 1970 hun inspiratie uit een jarenlange studie van natuurlijke bossen in Tasmanië: als je in het bos wandelt, zie je zelf ook wel dat moeder natuur niet spit of ploegt. Al miljoenen jaren houdt het bos – de climaxvegetatie in vele klimaten – zichzelf in stand; meer nog: het bouwt voortdurend humus op. Het blad valt en wordt vruchtbare humus: meer moet dat niet zijn. In 1881 publiceerde Charles Darwin een dikke turf over de constructieve rol van de regenworm in dit proces. Ik citeer: 'Slechts weinig andere dieren hebben een zo grote betekenis gehad voor de geschiedenis van de aarde als deze zo eenvoudig georganiseerde wezens.'

Wij, beschaafde tuiniers, profiteren al een paar duizenden jaren van dat opgebouwde humuskapitaal, en vooral de klassieke landbouw vreet dat kapitaal constant op. Humus is levensnoodzakelijk voor het vasthouden van water, voedingsstoffen, het bodemleven en de hele grond op zich. Zijn modderstromen een gevolg van stortbuien? Ja, maar nog veel meer een langetermijngevolg van ontbossing en humusroof! Op kleinere schaal zorgt blote, omgespitte grond vooral voor de uitspoeling van nitraten en fosfaten, en die kunnen onze waterlopen best missen! Gelukkig dragen bioboeren en -tuinders, door de aanbreng van compost, een flinke steen bij aan de humusopbouw: alleen al

daarvoor verdient de bioteelt al meer dan dertig jaar een enorme pluim – bijvoorbeeld royale subsidies. Vind ik.

Nu wordt er in veel biogronde elk jaar flink gespit of geploegd, wat volgens de permacultuur niet hoeft en zelfs een verkwisting is van energie. Dat het door elkaar hutselen van de grondlagen het bodemleven schaadt, is genoegzaam bekend in biologische middelen: alweer een reden om de woelvork of grelinette te hanteren in de plaats van de spade. Maar wist je dat spitten en ploegen ook onnodig en ongehoord veel CO₂ in de lucht jagen? Dat vernam ik van biologieprofessor Tyler Volk, geciteerd in het boek *Roots demystified* van Robert Kourik: beide wetenschappers pleiten er daarom onomwonden voor om je grond gewoon te bedekken.

Hoe bedek ik zelf onze grond?

Ten eerste laat ik alle Rillaarse bedjes zo veel mogelijk bedekken met eetbaar groen. Dat zie je in al mijn teeltschema's: met voor-, hoofd-, tussen- en nateelten benut ik de grond maximaal.

Leve de zadenbank!

Ik win heel veel zaden zelf, en het nevenproduct – het kaf dus – gooi ik niet zomaar op de composthoop. Het gaat meestal gewoon weer de pluktuin in. Zo komen er altijd heel wat zaden op en in de grond terecht. Zij vormen een ware zadenbank, die bij de minste verstoring – bijvoorbeeld door vogelgescharrel – het hele jaar door verse gewenste kiemplantjes levert. Klassieke onkruiden, zoals straatgras en vogelmuur, kunnen de concurrentie met mijn bewuste zadenbank nauwelijks aan en zijn in deze pluktuin vrij zeldzaam geworden. Dunnend oogsten, af en toe iets verplanten: dat doe ik natuurlijk wel. En ik let ook op de noodzakelijke vruchtwisseling: rucola bijvoorbeeld gaat zo veel mogelijk mee met de andere kruisbloemigen; veldsla en winterpostelein zijn daarentegen met geen enkele andere groente verwant, en die laat ik bijgevolg overal een beetje groeien.

Verder geef ik alle percelen dicht bij huis elke winter weer hun laagje compost. Goed uitgerijpt, voedzaam en zonder onkruidzaden: zo hoort compost te zijn.

Eetbare bodembedekking onder de vorm van winterpostelein, blonde batavia sla, Spaanse knoflook, winterkers, koriander en shiso.

Ik maak er jaarlijks zo'n vijf kubieke meter van. Daartoe verwerk ik uiteraard alle eigen groenafval, maar vooral de burenlleveren veel biomassa voor een goede compostering.

Als derde soort bodembedekking gebruik ik op twee van mijn percelen massaal veel mulch. In Maria's Hofke, twintig meter hier vandaan, dek ik vooral af met dunne laagjes grasmaaisel, en loof van brandnetel, smeerwortel en andere kruiden. In *Mijn paradijs* (1981) noemt Heinz Erven deze bodembedekking 'het alfa en omega van de tuin'. Ook al spitte deze pionier zelf nog wel.

Nog zo'n held van mij is Ruth Stout, met haar *Gardening without work* (1971), bij ons verschenen als *Tuinieren zonder spitten*. Haar methode pas ik blij toe op mijn voorraadveld in Tiel, hier zeven kilometer vandaan. Afdekken met oud hooi, dat is haar hele recept. Onkruid krijgt geen kans en het bodemleven des te meer. De verterende hooilaag geeft geleidelijk voedingsstoffen af, en daar zijn de meeste teelten tevreden mee. Vooral pompoenranken zijn enthousiast over deze voedende laag; ze gaan er om de halve meter in wortelen. Enkel sluitkool en prei, de grootste slokken, voeder ik licht

bij met wat extra gier van brandnetel en enkele paardenvijgen. Dank zij Ruth Stout is dit veld een plezier om in te werken. Vijftien jaar geleden bleef mijn spade daar immers letterlijk in de zware leemgrond steken. Tegenwoordig schuif ik gewoon de hooibedekking opzij, en plant en zaai ik in de rulle bodem daaronder. Ongespit, maar door en door bewerkt door het bodemleven: wat wil een mens nog meer?

De prijs van al dat afdekken

'Slakken en woelmuizen!' hoor ik je al meteen denken. Tja, natuurlijk herbergt zo'n mooie mulchlaag niet enkel de voor ons interessante bodembeestjes, maar evenzeer mee-eters.

Slakken en ander gespuis in onze Rillaarse tuintjes krijgen de hele winter af en toe onze twee kippen op bezoek. Wat gaas houdt deze twee helpsters binnen de perken, en handtam zijn ze ook. Zo houden we de slakkenpopulatie onder controle en krijgen we bovendien nog lekkere eitjes. Woelmuizen hebben we hier in het midden van het dorp niet, maar katten des te meer. Vandaar uiteraard dat ik hier onze wortel en pastinaak zaai, en niet op mijn Tielse veld.

In Tiel waren er inderdaad oorspronkelijk nogal wat woelmuizen en slakken, maar intussen hebben we daar ook steeds meer padden, spitsmuizen, egels en mollen die wel een lekker hapje lusten. Er is daar intussen blijkbaar een soort natuurlijk evenwicht in dat ecologisch beestennetwerk. Daar reken ik mezelf ook toe: als ik zoveel tijd en energie uitspaar door zo goed te mulchen, moet ik maar tegen het verlies kunnen van wat aardappelen. Nu ja, toch maak ik wel preventief rond elke kool- en pompoenplant een kringetje van houtasse, en bij onverhoedse slakkenoverlast ga ik ze bij valavond met een mes te lijf. Van die slakkenlijken vind ik vierentwintig uur later al niets meer terug: een teken dat er goede eters in de buurt zijn.

Een tweede nadeel: er kruipt toch wel behoorlijk wat energie in het verzamelen van en sleuren met biomassa. Diverse burens brengen gelukkig hun grasmaaisel en ander groenafval zelf naar hier

– blij dat ze ervan af zijn – en overbuur Marc brengt zijn paardenmest graag aan huis. Veel lekkerder ruikt de vracht verse snippers van de Amerikaanse vogelkers uit het nabijgelegen natuureservaat, die jaarlijks op onze oprit wordt geleverd. Het ruikt hier dan immers een paar weken doordringend naar amaretto. Op een boogscheut van mijn Tieltsse veld ligt er een natuureservaatje dat ieder jaar wordt gemaaid. Dat maaisel moet telkens weer worden afgevoerd – zo wordt de grond daar systematisch verarmd – en ik ben een gretige afnemer. Het fysieke zwaartepunt van mijn tuinarbeid verschuift eerder naar de periode november-maart. Dan vervoer en verspreid ik het gros van mijn compost en hooi. Tijdens de rest van het jaar heb ik daardoor juist veel minder werk. Neem nu aardappelen: gewoon de mulch wat opzij graaien, pootaardappel erin, wat compost of hooi erover, en wachten op de oogst. Meer moet dat niet zijn.

Het derde mogelijke nadeel: nachtvorst slaat harder toe op bedekte grond dan op blote grond. Ruth Stout, met haar dikke lagen hooi, had er in Connecticut blijkbaar geen last van, maar raadt mij toch aan om pakweg in maart de dikste bedekking tijdelijk opzij te schuiven, zodat de zon de bodem eronder goed kan opwarmen. En dat doe ik dan ook. Na half mei, wanneer ongeveer alles geplant is, en eenjarige onkruiden de kop willen opsteken, ga ik het hele veld weer systematisch toedekken.

Blijven zoeken

De generaties voor ons en de meeste tuiniers rond ons spitten, en wij permaculteurs vormen een (groeiende) minderheid. We moeten dus nog heel veel zelf uitzoeken. De basistruc van moeder natuur, en dus van de permacultuur, staat alvast als een paal boven water: werk niet in de grond, maar er bovenop.

Vroege aardappel Berber ligt oogstklaar in de strooisellaag.

